

**ANDRE PERIODISKE RAPPORT OM
GJENNOMFØRINGEN AV
EUROPARÅDETS RAMMEKONVENSJON
OM
BESKYTTELSE AV NASJONALE
MINORITETER**

NORGE

Kommunal- og regionaldepartementet

Oktober 2005

Innholdsfortegnelse	
Forord.....	3
DEL I	5
A. OPPFØLGING AV RESULTATENE FRA DEN FØRSTE OVERVÅKNINGSSYKLUSEN AV GJENNOMFØRINGEN AV RAMMEKONVENSJONEN.....	5
B. PUBLISERING AV RESULTATENE AV DEN FØRSTE OVERVÅKNINGSSYKLUSEN.....	5
C. TILTAK FOR DET SIVILE SAMFUNNS DELTAKELSE I GJENNOMFØRINGEN AV RAMMEKONVENSJONEN.....	5
D. DIALOG MED RÅDGIVENDE KOMITE.....	6
DEL II.....	7
MINISTERKOMITEENS RESOLUSJON	7
A. Tiltak for å gjennomføre Ministerkomiteens konklusjoner	7
Lov mot etnisk diskriminering.....	7
Lov om personnavn.....	7
Styrking av samisk kultur og identitet - Finnmarksloven og prosedyrer for konsultasjoner	7
Lærermangel i finsk	10
Elektroniske og trykte media	10
Stedsnavn	10
Utdanning og sysselsetting for rom og romanifolket/taterne.....	11
Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene	11
B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel.....	11
Generelt.....	11
Artikkel 3	12
Artikkel 4	12
Artikkel 5	18
Artikkel 6	21
Artikkel 7	22
Artikkel 8	23
Artikkel 9	23
Artikkel 10	24
Artikkel 11	25
Artikkel 12	26
Artikkel 13	29
Artikkel 14	29
Artikkel 15	30
Artikkel 18	32
DEL III.....	32
Spørsmål fra Den rådgivende komité	32
Spørsmål 1	32
Spørsmål 2	32
Spørsmål 3	33
Spørsmål 4	33
Spørsmål 5	34
Spørsmål 6	35
Spørsmål 7	35
Vedlegg.....	36

Forord

Europarådets ministerråd vedtok Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter¹ i november 1994. Konvensjonen trådte i kraft i 1998.

Rammekonvensjonen er det første rettslig bindende multilaterale instrument som omhandler beskyttelse av nasjonale minoriteter.

Norge ratifiserte Rammekonvensjon i 1999. Som en oppfølging fremmet Kommunal- og regionaldepartementet *St.meld. nr. 15 (2000-2001) Nasjonale minoriteter i Noreg. Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar.*

Vurderingen av landenes gjennomføring av Rammekonvensjonen gjøres av Europarådets Ministerkomité med bistand fra en rådgivende komité for Rammekonvensjonen.

I henhold til artikkel 25, paragraf 1 i Rammekonvensjonen skal landene sende hvert 5 år rapportere til Europarådet om hva som er gjort for å følge opp prinsippene og rettighetene i Rammekonvensjonen. Rådgivende komité vurderer rapporten og sender en merknad til den aktuelle staten som igjen svarer på disse merknadene. Rådgivende komité holder møter med myndighetene og med representanter for de nasjonale minoritetene. De nasjonale minoritetene kan også sende egen rapporter om deres syn på statens gjennomføring direkte til Rådgivende komité. Rådgivende komité sender sine konklusjoner og forslag til anbefalinger til Ministerkomiteen. Ministerkomiteen foretar deretter en endelig vurdering gir i en resolusjon anbefalinger til landet om eventuelle ytterligere tiltak.

Fristen for Norges første rapport om oppfølgingen av konvensjonen var 1. juli 2000. På bakgrunn av Norges rapport ga Europarådets Ministerkomité i resolusjon av 8. april 2003 sine anbefalinger til Norge. Resolusjonen følger vedlagt. Rådgivende komité har i tillegg bedt Norge besvare en liste med spørsmål.

Dette er Norges andre rapport om gjennomføringen av Rammekonvensjonen. For utfyllende beskrivelser viser vi til Norges første rapportering², da vi har lagt vekt på å unngå gjentakelser i den andre rapporten. Dette er i overensstemmelse med Europarådets skisse for landenes andre rapport for gjennomføring av rammekonvensjonen. Skissen følger vedlagt. Med utgangspunkt i skissen er rapporten delt i tre:

- Del I med svar på spørsmål fra skissen
- Del II kommentarer til Ministerkomiteens resolusjon. Punkt A omtaler tiltak og punkt B kommenterer artikkel for artikkel.
- Del III besvarer spørsmålene fra Rådgivende komité

Utover kommentarer til anbefalingene fra Ministerkomiteen og svar på spørsmål fra Rådgivende komité blir landene i Europarådets skisse for landenes andre rapport også

---

¹ Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse for nasjonale minoriteter
<http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/nasjonale/europa/bn.html>

² Norges første rapport finnes på <http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/nasjonale/europa/bn.html>

bedt om å kommentere i den andre rapporten øvrige merknader fra Rådgivende komité har hatt til den første rapporten der det er relevant.

Kommentarene til øvrige merknader fra Rådgivende komité er tatt inn under Del II, punkt B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel.

Kommunal- og regionaldepartementet har som samordnende departement for gjennomføringen av rammekonvensjonen utarbeidet rapporten i samarbeid med øvrige fagdepartementer. Rapporten har vært på høring hos de nasjonale minoritetenes organisasjoner. Disse er også orientert om muligheten for å sende egen rapporter direkte til Europarådets rådgivende komité.

Når det gjelder samenes situasjon er bare Finnmarksloven og den nye konsultasjonsordningen mellom Sametinget og myndighetene omtalt i rapporten. Det vises ellers til *Norges rapport om gjennomføringen av ILO konvensjon 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater* datert oktober 2003. Rapporten følger vedlagt.

For ytterligere informasjon om arbeidet med rapportering av gjennomføring og oppfølging av Rammekonvensjonen, ta kontakt med

Kommunal- og regionaldepartementet
Same- og minoritetspolitisk avdeling
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO
Tel.: (+47) 22247175
E-mail: postmottak@krd.dep.no

DEL I

A. OPPFØLGING AV RESULTATENE FRA DEN FØRSTE OVERVÅKNINGSSYKLUSEN AV GJENNOMFØRINGEN AV RAMMEKONVENSJONEN

Kommunal- og regionaldepartementet er samordnende departement for politikk og tiltak overfor nasjonale minoriteter og har ansvaret for oppfølging og overvåking av gjennomføringen av rammekonvensjonen. Resultatene fra den første overvåkingssyklusen har ført til opprettelse av flere samarbeidsfora myndighetene i mellom og mellom myndighetene og de nasjonale minoritetene. Dette er gjort for å få en helhetlig politikk og samtidig ha en dialog med de nasjonale minoritetene.

Kontaktforum mellom myndighetene og nasjonale minoriteter

Kontaktforumet ble opprettet i 2003 og har deltakere fra det tidligere etablerte interdepartementale samordningsutvalg for nasjonale minoriteter, ledet av Kommunal- og regionaldepartementet. Representanter for de nasjonale minoriteters organisasjoner deltar i Kontaktforumet. Det vises til ytterligere informasjon om Kontaktforum gitt under Del III, Spørsmål fra Rådgivende komité, spørsmål 5.

Budsjettproposisjon (St. prp nr. 1)

I arbeidet med statsbudsjettet blir resultatet fra den første overvåkingssyklusen lagt til grunn for forslagene i statsbudsjettet. Arbeidet koordineres av Kommunal- og regionaldepartementet i samarbeid med det interdepartementale samordningsutvalget for nasjonale minoriteter og i bilaterale møter mellom departementene. St. prp. nr. 1 for (2004-2005) for budsjetterterminen 2005 følger vedlagt.

B. PUBLISERING AV RESULTATENE AV DEN FØRSTE OVERVÅKNINGSSYKLUSEN

Resultatene har vært presentert gjennom flere kanaler:

- Informasjonsmøter for de nasjonale minoriteters organisasjoner om resultatene av overvåkingen, samt oversending av alle relevante dokumenter
- Utsending av pressemelding
- Publisering på internett på engelsk og norsk.
- Omtale i departementets elektronisk nyhetsbrev
- Omtale av Ministerrådets resolusjoner i regjeringens budsjettforslag (St. prp. nr. 1).

C. TILTAK FOR DET SIVILE SAMFUNNS DELTAKELSE I GJENNOMFØRINGEN AV RAMMEKONVENSJONEN

Regjeringen har prioritert de nasjonale minoritetene selv når det gjelder tiltak for det sivile samfunns deltakelse i gjennomføringen av Rammekonvensjonen.

Over statsbudsjettet gis det årlig et tilskudd til nasjonale minoriteter, (kapittel 526, post 70). Ordningen ble opprettet i 2000 og har blitt løpende justert i forhold til utviklingen av organisasjoner blant de nasjonale minoritetene. Ordningen administreres av Kommunal- og regionaldepartementet.

Målsettingen for tilskuddsordningen er å støtte virksomhet som bidrar til aktiv samfunnsdeltakelse og som sikrer alle like muligheter og som motvirker diskriminering. Tilskuddsordningen skal bidra til at prisnippene som er nedfelt i Rammekonvensjonen blir fulgt opp. Det kan søkes om grunnstøtte til drift av organisasjoner med basis i en nasjonal minoritet. Det kan også søkes om prosjektstøtte til formidling av kunnskap om nasjonale minoriteters situasjon, selvhjelpsvirksomhet og samarbeid over landegrensene. Organisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og andre som har virksomhet i tilknytning til nasjonale minoriteter, kan også søke om midler til prosjekter fra denne tilskuddsordningen.

Tilskuddsordningen bidrar til at nasjonale minoriteters organisasjoner i større grad kan være en dialogpartner i utvikling av politikk og tiltak. Flere av organisasjonene gir imidlertid uttrykk for at de ønsker større ressurser både til organisasjonsvirksomhet og til prosjekter for på den måten å kunne engasjere seg sterkere i utvikling av politikk og tiltak.

I 2004 og 2005 har tilskudd til utvikling vært prioritert. Departementet har arrangert kurs i søknadsskriving for nasjonale minoriteters organisasjoner.

For 2005 var det avsatt til sammen NOK 3 mill. til tilskuddsordningen. Kommunal- og regionaldepartementets rundskriv H-26/04 om tilskuddsordningen følger vedlagt. Fordelingen av midlene til grunnstøtte til organisasjonene og til prosjektstøtte i 2005 framgår av vedlagte oversikt.

Organisasjonenes deltakelse i Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene bidrar til synliggjøring og aktivitet i det sivile samfunn.

Kommunal- og regionaldepartementet og andre fagdepartementene tar initiativ til dialogmøter med nasjonale minoriteter. Departementene har også møter med enkeltpersoner og organisasjoner fra nasjonale minoriteter når disse ønsker det. Fra enkelte organisasjoner hevdes det at departementene gjerne kunne være enda mer imøtekommende når det gjelder møter med organisasjonene.

For å stimulere til deltakelse i det øvrige sivile samfunn er det lagt ut informasjon om Rammekonvensjonen, Norges rapportering og Europarådets merknader på Kommunal- og regionaldepartementets hjemmeside. Samme departement sender ut regelmessig elektronisk nyhetsbrev om saker i tilknytning til gjennomføringen av Rammekonvensjonen.

D. DIALOG MED RÅDGIVENDE KOMITE

Oppdatering på gjennomføringen ble formidlet til Rådgivende komité på oppfølgingsmøtet i Norge 14. mai 2004. Møtet ble arrangert av Kommunal- og regionaldepartementet og deltakere i Kontaktforum var invitert til å delta, se egen omtale av Kontaktforum under Del III, Spørsmål fra Rådgivende komité, spørsmål 5.

DEL II

MINISTERKOMITEENS RESOLUSJON

A. Tiltak for å gjennomføre Ministerkomiteens konklusjoner

Lov mot etnisk diskriminering

Stortinget vedtok 3. juni 2005 lov nr. 33 om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven). I loven forbys diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Det vises til øvrig informasjon under punkt B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel, artikkel 4, nedenfor.

Lov om personnavn

Stortinget har vedtatt en ny og liberalisert lov om personnavn. Loven gjør det enklere å ta i bruk slektsnavn som har gått ut av bruk. Den generelle liberaliseringen gjør også at interessene til alle minoriteter er godt ivaretatt i den nye navneloven.

Styrking av samisk kultur og identitet - Finnmarksloven og prosedyrer for konsultasjoner

Finnmarksloven

Lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven) ble vedtatt av Stortinget i juni 2005. Loven har enda ikke trådt i kraft, men regjeringen er i gang med de nødvendige forberedelser slik at loven kan tre i kraft så snart som mulig. Loven følger vedlagt.

Arbeidet med finnmarksloven har sin bakgrunn i behovet for en avklaring av statens forhold til det samiske folk, og behovet for å anerkjenne samenes rett til bruk og utnyttelse av naturressurser i samsvar med sin kultur. Dette arbeidet har pågått siden 1980, da regjeringen oppnevnte Samerettsutvalget. Dette utvalget har i årenes løp lagt frem flere omfattende utredninger om samenes rettsstilling i nasjonal og internasjonal rett, om naturgrunlaget for samisk kultur og om samenes rettigheter til land og vann i Finnmark. Disse utredningene har dannet et svært viktig grunnlag for regjeringens arbeid med finnmarksloven.

Regjeringen fremmet sitt forslag til finnmarkslov for Stortinget 4. april 2003. I de to årene Stortingets justiskomiteé arbeidet med loven, holdt komiteen blant annet åpne høringer i juni 2003 og besøkte Finnmark høsten 2003. Komiteen holdt også fire formelle konsultasjoner med Sametinget og Finnmark fylkesting der man drøftet regjeringens lovforslag, og mottok i flere runder skriftlige innspill fra disse to organene. Det har aldri tidligere vært så stor grad av åpenhet omkring arbeidet med et lovforslag i en stortingskomité. I tillegg ble justiskomiteens endelige lovforslag sendt til Sametinget og Finnmark fylkesting til uttalelse. Et enstemmig Sameting og et stort flertall i Finnmark fylkesting sluttet opp om justiskomiteens lovforslag, som så ble endelig vedtatt av Stortinget.

Finnmarksloven § 1 slår fast at formålet med loven er å legge til rette for at grunn og ressurser i Finnmark fylke forvaltes på en balansert og økologisk bærekraftig måte til beste for innbyggerne i fylket og særlig som grunnlag for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Etter § 3 i loven skal loven gjelde med de begrensninger som følger av ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. For øvrig skal den anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter og bestemmelser i overenskomster med fremmede stater om fisket i grensevassdragene.

I dag forvaltes rundt 95 prosent av grunnen i Finnmark av statsforetaket Statskog SF. Dette arealet, som er på drøyt 45.000 km², skal ved lovens ikrafttredelse overføres til lokalt eierskap gjennom Finnmarkseiendommen (Finnmárkkuopmodat). Finnmarkseiendommen er en privat grunneier som i utgangspunktet står i samme forhold til offentlige myndigheter som andre grunneiere. Finnmarkseiendommen ledes av et styre på seks personer: tre styremedlemmer oppnevnt av Sametinget og tre av Finnmark fylkesting. Alle styremedlemmene skal være bosatt i Finnmark. I de aller fleste saker fattes styrevedtak ved alminnelig flertall. Dersom utfallet av avstemningen blir 3 – 3, er styrelederens stemme avgjørende. Styret velger selv hvem som skal være leder og nestleder. Dersom ingen av medlemmene oppnår flertall, skal Finnmark fylkesting i oddetallsår og Sametinget i partallsår fastsette hvem av de seks medlemmene som skal være leder og nestleder.

Finnmarksloven slår fast at samene gjennom langvarig bruk av land og vann har opparbeidet rettigheter til grunn i Finnmark (§ 5). Loven gjør ikke inngrep i kollektive eller individuelle rettigheter som samer eller andre har opparbeidet ved hevd eller alders tids bruk. Dette gjelder også de rettighetene som reindriftsutøvere har på slikt grunnlag eller etter reindriftsloven. Også andre innbyggere i Finnmark kan ha opparbeidet slike rettigheter. Det skal etableres en kommisjon for kartlegging av rettigheter til grunnen i Finnmark. Det opprettes også en særdomstol som skal avgjøre tvister om slike rettigheter.

Bakgrunnen for vedtakelsen av § 5 var at man ville sikre en lojal oppfyllelse av folkerettslige forpliktelser til å anerkjenne urbefolkningens rettigheter i de områdene de tradisjonelt har bebodd og brukt, særlig ILO-konvensjonen artikkel 14. Det må likevel presiseres at finnmarksloven er etnisk nøytral på den måten at den enkeltes rettsstilling ikke er avhengig av om man er same, nordmann, kven eller tilhører en annen befolkningsgruppe.

Alle innbyggerne i Finnmark får rett til å utnytte naturressurser på Finnmarkseiendommens grunn, blant annet jakt, fiske og multeplukking (kapittel 3). Omfanget av retten avhenger av hvor nært knyttet de er til ressursen. For eksempel får man større rett til utnyttelse av naturressurser i den kommunen man er bosatt i. Loven gir lokalbefolkningen, uten å forskjellbehandle på etnisk grunnlag, økte rettigheter til utnyttelse av de fornybare ressursene i fylket i forhold til det som gjelder i dag. Samtidig sikres også de som er bosatt utenfor fylket adgang til utnyttelse av naturressurser tilsvarende det som det tradisjonelt har vært adgang til på statens grunn i Finnmark, dvs. jakt og fangst av småvilt, til fiske og til å plukke multer til egen husholdning.

Før det fattes vedtak om endret bruk av utmark skal både offentlige myndigheter og Finnmarkseiendommen vurdere hvilken betydning endringen vil ha for samiske interesser. Sametinget kan gi retningslinjer som skal legges til grunn for denne vurderingen, men retningslinjene er ikke bindende for avveiningen mellom samiske interesser og andre hensyn. Med ”endret bruk av utmark” menes tiltak som vil ha merkbare fysiske og praktiske konsekvenser for bruken av utmarksområder. Typiske eksempler vil være hus og hytteutbygging, bygging av veier, oppstart av gruvedrift og oppføring av vindmølleparker.

I saker om endret bruk av utmark gjelder det også spesielle avstemningsregler for Finnmarkseiendommens styre (§ 10). Dersom avstemningen ender med resultatet 3 – 3, er det ikke tilstrekkelig med styrelederens stemme for å kunne fatte vedtak dersom de som stemmer imot begrunner sitt standpunkt i hensynet til samiske interesser. I slike tilfeller må det fire stemmer til for å kunne vedta endret bruk av utmark. Og selv om fire medlemmer stemmer for, kan mindretallet kreve at Sametinget godkjenner vedtaket. Bare dersom fem medlemmer stemmer for vil styrets vedtak være endelig.

Det er også gitt regler som skal ivareta flertallets interesser i slike tilfeller. Dersom mindretallet krever saken forelagt for Sametinget, og dette ikke godtar flertallets vedtak eller ikke behandler saken innen rimelig tid, kan et samlet flertall i styret kreve at Finnmarkseiendommen forelegger saken for Kongen. Kongen avgjør så med endelig virkning om styrets flertallsvedtak skal godkjennes. På denne måten har man skapt en balanse mellom flertallets og mindretallets rettigheter, samtidig som man sikrer at samiske interesser blir ivaretatt i de sakene som kan ha stor betydning for deres interesser.

I de tilfellene der en sak om endret bruk av utmark *bare* har betydning for områder enten i indre eller i ytre Finnmark gjelder det også særlige regler. Slike saker skal behandles en gang etter avstemningsreglene for saker om endret bruk av utmark som beskrevet ovenfor. Dersom det bare er tre styremedlemmer som stemmer for, kan tre medlemmer kreve at saken behandles en gang til. Denne gangen deltar bare fem styremedlemmer i avstemningen. Dersom saken bare gjelder områder i indre Finnmark, deltar ikke et av medlemmene valgt av fylkestinget. Omvendt deltar ikke et av medlemmene valgt av Sametinget dersom saken bare angår områder i ytre Finnmark. De samme mindretalls- og flertallsgarantier som nevnt ovenfor gjelder også i slike saker.

Finnmarksloven gir ikke regler om fiske i havet. Stortinget fattet derfor i juni 2005 et vedtak hvor man ba Regjeringen snarest mulig foreta en utredning av samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under ti meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget. Regjeringen er i gang med å følge opp dette vedtaket.

Prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og regjeringen

I tillegg til Finnmarksloven er det også gjennomført et annet viktig tiltak for situasjonen til samer når det gjelder styrking av Sametinget og derved en styrking av samisk kultur og identitet, - prosedyrer for konsultasjoner.

Norge ratifiserte ILO-konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater (1989) i juni 1990. I henhold til artikkel 6 i konvensjonen har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. For å sikre at arbeidet med saker som kan påvirke samene direkte gjennomføres på en tilfredsstillende måte er regjeringen og Sametinget blitt enige om retningsgivende prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Prosedyrene ble underskrevet av sametingspresidenten og kommunal- og regionalministeren 11. mai 2005.

Konsultasjonsprosedyrene bygger på følgende grunnelementer:

- Sametinget må få fullstendig informasjon om relevante forhold i den aktuelle saken så tidlig som mulig, og på alle stadier i behandlingen av en sak.
- Sametinget må gis tid til å vurdere aktuelle spørsmål og til å gi tilbakemelding. Tilbakemeldinger på forslag skal gis innen nærmere avtalte frister.
- Det skal legges til rette for at konsultasjonsprosessene ikke avsluttes så lenge Sametinget og staten antar det er mulig å oppnå enighet om saken.
- Målsettingen er å oppnå enighet om lover og tiltak som kan påvirke samene direkte.

Lærermangel i finsk

Når det gjelder tilgang på kvalifiserte lærere til finskundervisningen er denne ennå ikke tilfredsstillende. I 2002 inngikk Norge et grensesamarbeid med Finland kalt *Grenseløst i nord*. Utdanning er et av flere områder som det samarbeides om, og Utdannings- og forskningsdepartementet vil gjennom dette samarbeidet se på mulighetene for å rekruttere finsktalende lærere til norske skoler. Samarbeidet omfatter også satsning på språkopplæring.

Elektroniske og trykte media

Tilskuddet til den kvenske avisen Ruijan Kaiku ble i 2004 hevet fra 350.000 til 600.000 kroner, bl.a. med henvisning til at Europarådets rådgivende komité for rammekonvensjonen for nasjonale minoriteter hadde pekt på viktigheten av Ruijan Kaiku som informasjonskilde for den kvenske befolkningen.

Etter en endring vedtatt av generalforsamlingen 14. juni 2004 slår NRKs vedtekter nå fast at ”NRKs samlede riksdekkende programtilbud skal både i radio som fjernsyn i det minste inneholde: ... g) Programmer for nasjonale og språklige minoriteter”.

Det vises til utfyllende informasjon i Del II, B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel, artikkel 9.

Stedsnavn

Ot.prp. nr. 42 (2004-2005) Om lov om endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn m.m. ble vedtatt i Stortinget 12. april 2005. Endringsloven inneholder bl.a. en ny formålsparagraf (§ 1) hvor det blant annet kommer klart frem at loven skal sikre hensynet til samiske og kvenske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjoner.

Utdanning og sysselsetting for rom og romanifolket/taterne

For å legge til rette for utdanning og sysselsetting har det vært nødvendig å styrke dialogen med gruppene³.

I forhold til romanifolket/taterne har man styrket de ulike organisasjonene økonomisk. Når det gjelder tiltak har man prioritert arbeid med å gjøre opp for statens tidligere overgrep overfor gruppen. Det vises til omtale av opprettelsen av Romanifolkets fond på NOK 75 mill og av nye forslag vedrørende erstatningsordninger i St.meld. 44 (2003 – 2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningskadelidende samer og kvener i Del III, Spørsmål fra Den rådgivende komité, spørsmål 6.

Når det gjelder skole/utdanning mht romanifolket/taterne har Romanifolkets Landsforening, nå Taternes Landsforening, selv tatt initiativet overfor Dronning Mauds Minne høyskole for å sette i gang prosjektet ”Romani - fra barn til voksen”. Målet med prosjektet er å kartlegge og finne løsninger på de vanskelighetene barn av romanifolket/taterne møter i barnehage og skole. Prosjektet som mottar statlig støtte går over tre år og vil også inkludere en satsning mot rasisme og diskriminering.

Når det gjelder skole/utdanning for rom har Kommunal- og regionaldepartementet i dialog med de to nyopprettede romorganisasjonene og med Oslo kommune foreslått at det i 2005 blir etablert en møteplass for kvinner og barn fra romgruppen. Hensikten med prosjektet er at det på sikt skal bidra til et bedre tilpasset skoletilbud og en større skolemotivasjon gjennom dialog med romgruppen. På bakgrunn av de erfaringer som gjøres gjennom prosjektet vil Utdannings- og forskningsdepartementet vurdere ytterligere tiltak i skolen overfor denne gruppen.

Når det gjelder sysselsetting vil myndighetene i dialog med gruppene gå gjennom lovverk og også på annen måte se hvordan gruppene kan delta mer aktivt på arbeidsmarkedet.

Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene

Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene ble opprettet i 2003. Kontaktforum fungerer som en møteplass for dialog og for å ta opp temaer som er av interesse for de nasjonale minoritetene. Det vises til utfyllende informasjon under Del III, Spørsmål fra Den rådgivende komité, spørsmål 5.

B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel

Generelt

Statistikkutvikling

Rådgivende komité har anbefalt utvikling av statistikk angående levekår for nasjonale minoriteter for å tilrettelegge tiltak for å bedre gruppenes situasjon. I henhold til norsk lov er det ikke anledning til å utvikle personstatistikk på etnisk grunnlag. Et unntak er samemantallslisten der personer selv melder seg inn for å kunne velge og å kunne bli valgt til Sametinget.

---

³ Romanifolkets landsforening endret våren 2005 navn til Taternes landsforening. Foreningen har lenge ønsket at betegnelsen taterne også skal benyttes i tillegg til romanifolket. I rapporten vil dette stort sett bli gjennomført.

Det arbeides med å videreutvikle statistikk mht samiske forhold. Regjeringen har siden 2003 gitt bevilgninger til Sametingets arbeid med organisering og tilgjengeliggjøring av primær- og grunnlagsdata om samiske forhold for generell samfunnsplanlegging og forskningsformål. Sametinget har ansvaret for dette utviklingsprosjektet i samarbeid med Nordisk Samisk Institutt og med Statistisk sentralbyrå.

De nasjonale minoritetene selv, spesielt rom og romanifolket/taterne, er meget skeptiske til denne type statistikk. Myndighetene er i dialog med de nasjonale minoriteter for å finne andre metoder for å kunne si noe mer om levekår for gruppene som grunnlag for politikktutvikling.

Status for kvensk språk

Regjeringen besluttet 25. april 2005 at kvensk skal anerkjennes som eget språk, og gis vern etter kapittel II i Europarådets minoritetsspråkpakt. Vedtaket ble fulgt opp med en kongelig resolusjon 24. juni 2005.

Artikkel 3

- 1. Enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, skal ha rett til fritt å velge å bli behandlet eller ikke å bli behandlet som sådan, og det skal ikke oppstå noen ulempe som følge av dette valg eller av utøvelsen av de rettigheter som er knyttet til dette valg.*
- 2. Personer som tilhører nasjonale minoriteter, kan utøve rettighetene og nyte godt av frihetene som følger av de prinsipper som er nedfelt i denne Rammekonvensjon så vel individuelt som i fellesskap med andre.*

Ingen nye informasjonen. Det vises til Norges første rapport.

Artikkel 4

- 1. Partene forplikter seg til å garantere for personer som tilhører nasjonale minoriteter retten til likhet for loven og til lik beskyttelse av loven. I denne forbindelse skal enhver diskriminering basert på tilhørighet til en nasjonal minoritet være forbudt.*
- 2. Partene forplikter seg til der det er nødvendig å treffe egnede tiltak for å fremme full og effektiv likestilling mellom personer som tilhører en nasjonal minoritet og dem som tilhører majoriteten, på alle områder av det økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle liv. I denne forbindelse skal de ta behørig hensyn til de særegne forhold som gjelder for de personer som tilhører nasjonale minoriteter.*
- 3. De tiltak som treffes i samsvar med paragraf 2, skal ikke betraktes som diskriminerende handlinger.*

Klage til Likestillings- og diskrimineringsombudet og den nye Likestillings- og diskrimineringsnemnda

Personer blant nasjonale minoriteter har overfor myndighetene gitt uttrykk for at de føler seg diskriminert. De vil kunne benytte samme muligheten som andre i det norske samfunnet som ønsker å fremme en klage om diskriminering.

Enhver som er eller har vært utsatt for diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion eller livssyn kan klage til Likestillings- og diskrimineringsombudet. Ombudet skal gi uttalelse om hvorvidt lovens forbud er overtrådt. Dersom partene ikke oppnår enighet kan klageren bringe saken inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda, som kan treffe vedtak om tiltak som er nødvendige for å hindre diskriminerende forhold. Ombudet kan i hastetilfeller treffe vedtak om at stanse eller rette en pågående diskriminering eller treffe andre tiltak som er nødvendige for å hindre diskriminerende forhold. Ombudets hastevedtak kan påklages til nemnda. Dersom et pålegg ikke etterleves kan Nemnda treffe vedtak om løpende tvangsmulkt inntil pålegget blir oppfylt.

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.

Regjeringen fremmet 17. desember 2004 et forslag til lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven). I loven forbyr diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Loven ble vedtatt av Stortinget 3. juni 2005 2005. Loven følger vedlagt.

Loven gjelder på alle samfunnsområder, med unntak for familieliv og personlige forhold. For diskrimineringsgrunnlagene religion og livssyn er det unntak for handlinger og aktiviteter i regi av tros- og livssynssamfunn og virksomheter med et religiøst eller livssynsmessig formål, når disse er av betydning for gjennomføringen av samfunnets eller virksomhetens religiøse eller livssynsmessige formål.

Det er fastsatt forbud mot direkte og indirekte diskriminering, trakassering og instruks om å diskriminere på de nevnte grunnlagene. Loven beskytter også mot at den som tar opp en diskriminerings sak blir utsatt for ugunstig behandling på grunn av dette, såkalt gjengjeldelse. I tillegg er det forbudt å medvirke til diskriminering.

Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og som ikke er uforholdsmessig inngripende for den eller de som rammes, anses ikke som diskriminering etter loven. Positiv særbehandling som bidrar til å fremme lovens formål, anses heller ikke som diskriminering. Det er slått fast at særbehandlingen skal opphøre når formålet med den er oppnådd.

Det er nedfelt en regel om delt bevisbyrde i loven. Loven innfører sivilrettslige reaksjoner ved brudd på forbudet, i form av oppreisning og erstatning. Samtidig som det opprettes et særskilt håndhevingsapparat for å føre tilsyn og medvirke til gjennomføringen av loven, jf. nedenfor. Avgjørelser om oppreisning og erstatning er av hensyn til rettssikkerheten ikke lagt til det nye apparatet, men avgjøres av domstolene. Gjennom loven sikres et helhetlig sivilrettslig vern mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.

Loven rammer også diskriminering som begås av flere i fellesskap, enten i løse grupper eller i mer organiserte former. Det vises til at slik virksomhet er særlig skadelig. Det er derfor inntatt en egen straffebestemmelse i diskrimineringsloven for

grov overtredelse av diskrimineringsforbudet som er begått av flere personer i fellesskap.

Loven følger opp kravene i EUs rådsdirektiv 2000/43/EF om likebehandling uavhengig av rase eller etnisk opprinnelse og EUs rådsdirektiv 2000/78/EF om likebehandling i arbeidslivet. Arbeidsmiljøloven fikk ved lov av 26. mars 2004 et nytt kapittel om likebehandling, slik at norsk rett på arbeidslivets område oppfylte direktivenes krav. Endringene trådte i kraft 1. mai 2004, og er videreført i regjeringens forslag til ny arbeidsmiljølov, jf. Ot.prp. nr. 49 (2004-2005) om lov om arbeidsmiljølov. Stortinget vedtok den nye loven 17. juni 2005.

Nytt håndhevingsapparat for likestilling og diskriminering

Samtidig med diskrimineringsloven fremmet regjeringen forslag til diskrimineringsombudsloven, jf. Ot.prp. nr. 34 (2004-2005). Denne loven legger grunnlaget for å etablere et nytt Likestillings- og diskrimineringsombud og en Likestillings- og diskrimineringsnemnd etter mønster fra dagens apparat for kjønnslikestilling. Det nye ombudet vil få både pådriver- og tilsynsoppgaver knyttet til den nye loven. Dagens Likestillingsombud, Likestillingssenteret og Senter mot etnisk diskriminering (SMED) vil inngå i det nye ombudet. Gjennom denne ordningen blir det etablert en enkel og lett tilgjengelig klageordning for at diskriminerte kan få tatt opp sine saker. Diskrimineringsombudsloven ble vedtatt av Stortinget 10. juni 2005. Det tas sikte på at loven skal tre i kraft 1. januar 2006. Loven følger vedlagt.

Roller som nøytralt ombud som gir uttalelser i enkeltsaker lar seg ikke forene med rollen som partsrepresentant, noe som innebærer at det rettshjelpstilbudet som ligger i Senter mot etnisk diskriminering i dag, bortfaller. Det er imidlertid lovfestet en utvidet veiledningsplikt for ombudet, for å sikre den diskriminerte best mulig hjelp. Etter bestemmelsen kan veiledningen dreie seg om alle relevante opplysende og forberedende forhold knyttet til saken. Aktuelle saksområder kan være veiledning om diskriminerings spørsmål der det kan være hensiktsmessig å fremme saken på grunnlag av et annet regelverk enn de lovene som ombudet skal håndheve. Den utvidede veiledningsplikten omfatter de diskrimineringsgrunnlag ombudet skal føre tilsyn med.

Likestillings- og diskrimineringsombudet skal stimulere arbeidsgivere til å unngå etnisk diskriminering og fremme etnisk likestilling i sine virksomheter. Ombudet skal etablere en konsultasjons- og veiledningstjeneste som tilbyr gratis tjenester til den enkelte arbeidsgiver.

Regjeringen arbeider for at diskrimineringsloven kan tre i kraft 1. januar 2006. Den tar sikte på at det nye håndhevingsapparatet kan etableres fra samme tidspunkt.

Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006)

Regjeringen la den 1. juli 2002 fram Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006). Handlingsplanen følger som vedlegg til denne rapporten.

Handlingsplanen er et ledd i regjeringens langsiktige innsats på feltet. Planen bygger videre på Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (1998-2001), og er en

oppfølging av verdenskonferansen mot rasisme, som fant sted i Sør- Afrika i september 2001.

Planen omfatter diskriminering rettet mot urfolk, nasjonale minoriteter og personer med innvandrebakgrunn.

Handlingsplanen inneholder 47 ulike tiltak og berører mange departementers ansvarsområder. Tiltakene i planen retter seg særlig mot satsningsområdene arbeidsliv, offentlige tjenester, skole/utdanning, politi/påtalemyndighet/domstoler, dokumentasjon/ overvåking, Internett, lokalmiljø og styrking av det rettslige vernet mot diskriminering.

Kommunal- og regionaldepartementet koordinerer oppfølgingen av tiltakene i planen. I den forbindelse er det opprettet et utvalg for oppfølgingen av tiltakene. Utvalget ser på gjennomføringen av alle tiltak i planen.

Utvalget består av representanter fra de berørte departementer, Utlendingsdirektoratet (UDI), Senter mot etnisk diskriminering (SMED), Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene (KIM) og frivillige organisasjoner som jobber særskilt med problemstillinger knyttet til rasisme og diskriminering. Det avholdes 1-2 møter årlig i utvalget hvor status for oppfølging av tiltakene drøftes. En statusrapport pr. 1. juni 2004 viser at oppfølgingen av de fleste tiltak er godt i gang. Statusrapporten er også offentliggjort på Internett. En ny statusrapport pr. 1. juni 2005 vil bli utarbeidet. Handlingsplanen vil bli evaluert.

Kommunal- og regionaldepartementet vil styrke utvalget med en representant fra de nasjonale minoritetene som deltar i Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene.

Senter mot etnisk diskriminering

Regjeringen har videreført virksomheten ved Senter mot etnisk diskriminering (SMED) fram til 31. desember 2005. Senter mot etnisk diskriminering har som hovedoppgave å gi gratis rettshjelp til enkeltpersoner som utsettes for diskriminering på grunn av trosbekjennelse, hudfarge og nasjonal/etnisk opprinnelse, og å dokumentere art og omfang av diskriminering i Norge. Senteret gir årlig ut rapporten Underveis mot et bedre vern, som beskriver hva slags type diskriminering og rasistiske handlinger som forekommer i Norge i dag. Dataene i rapportene er i hovedsak basert på henvendelser til senteret. I tillegg har senteret gjennomført flere egne undersøkelser. Senterets virksomhet er landsdekkende. Nasjonale minoriteter er blant senterets brukere.

EUs- ikke-diskrimineringsprogram

Norge deltar i EUs ikke-diskrimineringsprogram fra 1. januar 2004, og er bevilget midler til EU-prosjektet National awareness-raising to combat discrimination. Sosial- og helsedirektoratet gjennomfører prosjektet, som skal øke bevisstheten omkring diskriminering i Norge, samt bidra til bekjempelse av diskriminerende holdninger og atferd. Prosjektet omfatter diskrimineringsgrunnlagene: alder, etnisitet, funksjonshemming, seksuell orientering og tro/livssyn. Som ledd i arbeidet skal det foretas en kunnskapsoppsummering av dagens situasjon i Norge hva gjelder diskriminering, samtidig som det skal fremmes forslag til strategier og virkemidler for

hvordan diskrimineringen skal bekjempes. Arbeidet gjennomføres i nært samspill med organisasjoner/miljøer som arbeider i forhold til diskriminering. Organisasjoner som representerer nasjonale minoriteter og urfolk er invitert til å delta i arbeidet. Prosjektet skal avsluttes i 2005.

SMED har fått støtte fra EUs ikke-diskrimineringsprogram til et prosjekt om utvikling av metoder for å samle inn og analysere data om art og omfang av diskriminering. Målet er å få på plass et system som er egnet til å framskaffe gode og sammenliknbare data om opplevd diskriminering. SMED samarbeider bl.a. med Statistisk sentralbyrå, Institutt for Menneskerettigheter i Danmark, Danmark Statistikk, og ERCOMER ved Universitetet i Utrecht om prosjektet. Prosjektet planlegges gjennomført over to år med oppstart i 2005.

Andre instanser for rapporterer på art og omfang av etnisk diskriminering
Utlendingsdirektoratet publiserer hvert annet år en rapport om rasisme og diskriminering i Norge, som i hovedsak fokuserer på flyktninger og innvandrere.

Merknader fra rådgivende komité

Tradisjonelle yrker og deltakelse i arbeidslivet

Rådgivende komité har vist til begrensninger for rom og romanifolket/taterne i forhold til å kunne utøve tradisjonelle yrker.

Kommunal- og regionaldepartementet har foreløpig ikke funnet gode løsninger på denne utfordringen, men vil nå følge dette opp i dialog med gruppene og med Arbeids- og sosialdepartementet som også deltar i det interdepartementale samordningsutvalget for nasjonale minoriteter.

Sosioøkonomiske forhold for rom og romanifolket/taterne

Rådgivende komité har pekt på at de sosioøkonomiske forhold for rom og romanifolket/taterne er dårligere enn for den øvrige befolkning.

Kommunal- og regionaldepartementet har hatt møter med Oslo kommune hvor også sosioøkonomiske forhold vedrørende rom er tatt opp. Gruppen selv har ønsket å prioritere skolesituasjonen. De fleste rom bor i Oslo. På bakgrunn av dialog mellom Kommunal- og regionaldepartementet, romgruppen og Oslo kommune, tas det sikte på å etablere en møteplass for kvinner og barn fra romgruppen i løpet av høsten 2005. Hensikten med prosjektet er at det på sikt skal bidra til et bedre tilpasset skoletilbud og en større skolemotivasjon gjennom dialog med romgruppen.

Som oppfølging av St. meld. nr 32 (2002-2003) *Storbymeldingen Om utvikling av storbypolitikk* er det under arbeid en stortingsmelding om Oslo – ”Hovedstadsmeldingen”. Kommunal- og regionaldepartementet vil vurdere mulig tiltak overfor rom i oppfølging av hovedstadsmeldingen, bl.a. med utgangspunkt i Minisiterkomiteens anbefaling (2005)⁴ om bedring av boforhold for rom og reisende i Europa.

Situasjonen til romkvinner

Rådgivende komité har pekt på romkvinnens situasjon, herunder spørsmålet om tvangssterilisering.

Regjeringen er ikke kjent med at det har forekommet tvangssterilisering når det gjelder romkvinner. Dette er imidlertid tilfelle når det gjelder romanfolket/taterne. Det vises til utfyllende informasjon under Del III, Spørsmål fra Den rådgivende komité, spørsmål 6.

Når det gjelder situasjonen til rom i Oslo har som nevnt ovenfor myndighetene i dialog med gruppen og med Oslo kommune foreslått tiltaket "Møteplass" som vil gi et tilbud også til kvinnene.

Diskriminering på campingplasser

Rådgivende komité har pekt på problemet med diskriminering av rom og romanifolket/taterne campingplasser.

Kommunal- og regionaldepartementet har vært i dialog med romanifolket/taterne om dette, og har bedt om en konkretisering og eksempler når det gjelder diskriminering. Kommunal- og regionaldepartementet har også vært i dialog med Oslo kommune og med rom angående situasjonen i Oslo kommune. Kommunal- og regionaldepartementet vil videreføre dette arbeidet med henvisning til Rammekonvensjonen og til Ministerkomiteens anbefaling (2004)14 om bevegelse og oppstilling på lokaliteter for oppstilling av campingvogner, husvogner, "mobile hjem" etc.

Erstatning

Rådgivende komité peker på behov for forenkling i forhold til å søke om erstatning for tidligere overgrep.

Dette har også vært et prioritert krav fra flere romaniorganisasjoner. Stortinget vedtok 18. juni 2004 å bevilge 75 mill. kr til ett «Romanifolkets fond» som en kollektiv erstatning for tidligere overgrep. Den årlige avkastning på 3.9 mill kroner vil bli administrert av en stiftelse. Kommunal- og regionaldepartementet er i dialog med romanifolket/taternes organisasjoner om utarbeidelse av mandat for stiftelsen og om sammensetningen av stiftelsens styre der representanter for romanifolket/taterne skal delta. Det vises til utfyllende informasjon under Del II B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel, artikkel 5.

Regjeringen la 2. juli 2004 fram St. meld. nr. 44 (2003-2004) *Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningskadelidende samer og kvener*. Meldingen behandler bl.a. kravet om erstatningsordninger for romanifolket/taterne. I meldingen foreslås det tilpasninger i billighetserstatningsordningen, slik at krav fra romanifolket/taterne lettere kan imøtekommes. Det blir foreslått at følgende prinsipper følges ved behandlingen av søknader om erstatninger fra romanifolk/tatere:

- utgangspunktet om at fortidens handlinger skal bedømmes på bakgrunn av normene som gjaldt da handlingen ble begått, kan ikke gjelde absolutt.

- romanifolk/tatere må sammenlignes med majoritetsbefolkningen, og ikke kun med andre romanifolk/tatere i vurderingen av om man må anses for å ha kommet særlig uheldig ut.
- det må vurderes hvilke muligheter søkerne har til å fremskaffe nødvendig dokumentasjon om de overgrep som er begått. På bakgrunn av den kunnskapen man har om hva romanifolket/taterne ble utsatt for, bør det i tilfeller der dokumentasjon ikke kan fremskaffes, kunne legges vekt på egenerklæringer.

Stortinget ga 4. april 2005 sin tilslutning til hovedprinsippene i meldingen. Stortingsmeldingen følger vedlagt.

Den videre oppfølging av bekjentgjøring av den nye ordningen og veiledning av søkere er under arbeid. Sekretariatet for Billighetserstatningsutvalget vil forberede sakene for Billighetserstatningsutvalget.

Artikkel 5

1. *Partene forplikter seg til å fremme de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare de grunnleggende bestanddelene av sin identitet, det vil si deres religion, språk, tradisjoner og kulturarv.*
2. *Uten at tiltak truffet i henhold til deres generelle integrasjonspolitik derved berøres, skal Partene avstå fra politikk eller praksis som tar sikte på å assimilere personer som tilhører nasjonale minoriteter mot deres vilje, og beskytte disse personene mot enhver handling som tar sikte på slik assimilasjon.*

Kulturminnevern

Museene har de siste årene i økende grad rettet søkelyset mot arbeidet med å dokumentere og sikre nasjonale minoriteters kultur. Forskjellige museer har tatt et hovedansvar for ulike nasjonale minoriteter. Riksantikvaren startet i 2004 et prosjekt med å kartlegge kulturminner og kulturmiljøer med tilknytning til de nasjonale minoritetene, i samarbeid med minoritetsgruppene miljøer. Målet er å utarbeide en verneplan for de nasjonale minoritetenes kulturminner og kulturmiljøer.

Romanifolkets fond

Det vises til omtale av *Erstatning* artikkel 4 ovenfor.

Avkastningen av Romanifolkets fond vil bli brukt til tiltak og aktiviteter som gir kunnskap om historia til romanifolket/taterne, eller som er med på å ta vare på og utvikle kulturen og språket. Avkastningen skal også brukes til å drive et sekretariat/rådgivingscenter som kan tilby juridisk og annen hjelp til romanifolk/tatere som trenger det, og til eventuelt annet arbeid eller andre prosjekt i regi av romanifolket/taterne.

Litteratur

Norsk Kulturråd er det offentlige tilskuddsorgan som gir mest økonomisk støtte til utgivelse av litteratur i Norge. Mens tekstbøker til bruk i grunnskole, videregående

skole og universiteter for det meste utgis på kommersielle vilkår⁴, har øvrig norsk litteratur siden 1960-årene vært en del av den statlige innkjøpsordningen for samtidslitteratur. Inkludert i denne ordningen er bøker skrevet av alle forfattere som bor i landet, uavhengig av språkbakgrunn. Et manuskript som er skrevet på et minoritetsspråk, vil bli oversatt til norsk straks det er godkjent for utgivelse. Mesteparten av disse bøkene vil få dekket oversettelseskostnadene gjennom tilskudd fra Kulturrådet.

Kvensk språk har inntil nylig bare vært et talespråk. Innenfor det språkfaglige miljøet ved Universitetet i Tromsø og ved Høgskolen i Finnmark foregår det imidlertid utviklingsarbeid når det gjelder kvensk språk. Universitetsbiblioteket ved Universitetet i Tromsø har en elektronisk bibliografi for kvensk litteratur.⁵ Det vises til øvrig omtale under Artikkel 12, Forskning.

I tillegg har en skolelærer i Nord-Norge startet arbeidet med å utvikle en ny grammatikk og ortografi i forbindelse med at han skriver på et fire binds romanverk på kvensk. De to første bindene fikk, i tillegg til den økonomisk støtten fra Kulturrådet, også støtte fra andre offentlige organer. Kulturrådet har også støttet utgivelsen av en samling med tradisjonelle sanger på kvensk, samt et julehefte og oversatte tegneserier.

I 2003 ga Kommunal- og regionaldepartementet NOK 200 000 til utgivelse av den kvensk-språklige romanen "*Elämän jatko - Kuosuvaaran takana*" av Alf Nilsen-Børsskog. Romanen ble utgitt våren 2004, og er den første som er utgitt på kvensk.

Så langt er det ikke kommet søknader til den statlige innkjøpsordningen for litteratur utgitt på romani eller romanes.

Også norskspråklige bøker med dokumentarstoff om de nasjonale minoritetene er berettiget til støtte fra Norsk Kulturråd.

Språk og biblioteker

Gjennom det siste tiåret har romanifolket/taterne opplevd en stadig økende forståelse og anerkjennelse i majoritetsbefolkningen for sine spesielle tradisjoner og kultur.

Flere CD-innspillinger med romanispråklige musikere har blitt lansert i løpet av de siste årene, og flere tiltak har blitt satt i gang med tanke på å revitalisere språket. Blant annet har det med støtte fra Kulturrådet blitt satt i gang en rekke prosjekter med sikte på registrering og dokumentasjon.

Kommunal- og regionaldepartementet har mottatt flere søknader om støtte til tiltak for å fremme bruken av romani. I møter med offentlige myndigheter har representanter fra rom og romanifolket/taterne gitt uttrykk for at det er stort behov for effektive støttetiltak for språkene romanes og romani.

---

⁴ Det har imidlertid siden 1970-tallet vært bevilget midler til utvikling og produksjon av læremidler for de elevgruppene der det ikke finnes markedsgrunnlag for kommersiell utgivelse. Dette gjelder små elevgrupper og smale fagområder i videregående opplæring, elever med behov for særskilt tilrettelagte læremidler og minoritetsspråklige elever.

⁵ <http://www.ub.uit.no/baser/kvensk/index.php>

Det nye museet på Elverum – Romaniavdelingen ved Glomdalsmuseet – vil bli et viktig sted med tanke på presentasjon av romani språk og kultur. Romani skal introduseres for publikum gjennom skriftlig informasjon og ved at besøkende vil få anledning til å lytte til talespråket.

I regi av Norsk Forskningsråd er det satt i gang et treårig forskningsprogram vedrørende romani og dets språklige opprinnelse. Representanter fra romanifolket/taterne deltar i programmets referansegruppe.

ABM-utvikling gir økonomisk tilskudd til Finsk bibliotekjeneste. I 2005 beløper denne støtten seg til NOK 307 000.

Museer og kulturbygg

Museumskonsolideringen gjennom ABM-reformen oppleves av flere av de nasjonale minoritetene som problematisk fordi den etter deres oppfatning ikke fanger opp de nasjonale minoriteters spesielle behov. Spesielt Det Mosaiske Trossamfund og Skogfinske interesser i Norge peker på det de opplever som assimilerende og overstyrende organisasjonsform som gjør at den nasjonale minoritet selv ikke i tilstrekkelig grad får legge premisene for formidling og presentasjon av egen historie og ivaretagelse av egne erfaringer og kulturarv og at dette ikke er i overensstemmelse med § 5 og § 15 i Rammekonvensjonen. Når det gjelder omtale av situasjonen til de skogfinske museene vises det til omtale under Spørsmål 4 fra Rådgivende komité.

Romaniavdelingen ved Glomdalsmuseet

Den nye avdelingen for dokumentasjon og formidling av romanifolket/taternes kultur og historie vil inngå som en del av Glomdalsmuseet på Elverum. Kostnadsrammen er på NOK 51, 6 millioner. Formidlingen skjer både gjennom filmframvisning og utstillinger. Basisutstillingen vil omhandle romanifolket/taternes historie og kulturelle egenart, der en også tar for seg folkegruppens møte med storsamfunnet og overgrep fra storsamfunnet. Det er lagt opp til at utstillingen skal utvikles når ny kunnskap og nye problemstillinger melder seg. I tillegg vil det bli tidsbegrensede temautstillinger om aktuelle spørsmål. Prosjektet blir finansiert med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Det statlige byggherreorganet Statsbygg har ansvar for gjennomføringen.

Nedenfor følger noen eksempler på prosjekter ved Glomdalsmuseet som har mottatt støtte fra Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, ABM-utvikling, (det tidligere Norsk museumsutvikling, NMU, nå integrert i ABM-utvikling).

- Romanifolkets kultur og historie. Utviklingsprosjekt: NOK 30 000 (NMU 2002)
- De reisende - om taterne i Norge. Film/video: NOK 50 000 (NMU 2002)
- Romanifolkets kultur - innsamling og dokumentasjon. Utviklingsprosjekt: NOK 515 000 (NMU 2001)
- Romanifolkets kultur - innsamling og dokumentasjon. Utviklingsprosjekt: NOK 500 000 (NMU 2000)

ABM-utvikling har også støttet følgende prosjekter:

- Karmsund folkemuseum: Romanifolket – dokumentasjon. Utviklingsprosjekt: NOK 150 000 (2005)
- Telemarksmuseet: Sentrale romaniverdier - dokumentasjon og vandreutstilling. Utviklingsprosjekt: NOK 30 000 (2005)
- Telemarksmuseet: Romanifolket i Telemark – formidling. Utviklingsprosjekt: NOK 40 000 (2004)

Kvæntunet– senter for kvensk språk og kultur

Kvæntunet er et nytt senter i Porsanger Kommune. Det skal arbeide for dokumentasjon, revitalisering og styrking av kvensk språk og kultur. En ny administrasjonsbygning med blant annet en sal for presentasjon av kvensk kultur er under oppføring. Prosjektet har en tilskuddsramme på NOK 12 millioner. Bygningen vil stå ferdig i 2005. Prosjektet blir finansiert med tilskudd fra Kultur- og kirke departementet. Det statlige byggherreorganet Statsbygg har ansvar for gjennomføring

ABM-utvikling har også gitt tilskudd til ulike museer, og har blant annet støttet følgende prosjekter med relevans for kvensk kultur:

- Tromsø museum - Kulturlandskapet etter tre stammers møte i Varanger. Utviklingsprosjekt: NOK 95 000 (2005) - gjelder også den samiske befolkning.
- Prosjekt vedrørende tverrfaglig innsamling av dokumentasjon og formidling.
- Vadsø museum - Ruija kvenmuseum. Mottok støtte til et film-/videoprojekt ”Jos voisin lentää”: NOK 100 000 (NMU 2002)

Jødisk Museum i Oslo

Museet skal etableres i en tidligere synagoge som er tatt inn i Riksantikvarens program om nasjonale minoriteters kulturvernminner.

Kontakt over landegrensene for bevaring og utvikling av kultur.

Utenriksdepartementet vil vurdere omnasjonale minoriteters utsatte posisjon og tilknytning utover landegrensene i større grad skal vektlegges ved tildeling av prosjektmidler.

Artikkel 6

1. *Partene skal fremme en ånd av toleranse og tverrkulturell dialog og treffe effektive tiltak for å fremme gjensidig respekt og forståelse og samarbeid mellom alle personer som bor på deres territorium, uansett disse personers etniske, kulturelle, språklige eller religiøse identitet, særlig på områdene utdanning, kultur og media.*
2. *Partene forplikter seg til å treffe egnede tiltak for å beskytte personer som kan utsettes for diskriminerende, fiendtlige eller voldelige handlinger, eller trusler*

om dette, som følge av deres etniske, kulturelle, språklige eller religiøse identitet.

Nasjonale minoriteter og medier

St.meld. nr. 17 (2004-2005) "Makt og demokrati" som ble lagt fram 4. mars 2005 presenterer regjeringens syn på ulike sider ved makt- og demokratiforholdene i Norge. Bla. vurderer Regjeringen mediernes makt, også i forhold til minoriteter. Regjeringen peker på at mediene gjennom utvalg og vinkling av informasjon spiller en viktig rolle når det gjelder å definere samfunnets holdninger til smale grupper i samfunnet, og uttaler at: *"Det er et viktig mål for Regjeringen å begrense forskjellene i informasjons-, kunnskaps- og kulturressurser mellom ulike deler av befolkningen. Dette gjør det nødvendig å sikre grunnlaget for etablering og drift av medier som retter seg mot og som kan fungere som talerør for minoriteter og andre smale grupper i befolkningen."*

Omtale av nasjonale minoriteter i læreplaner

I den nye læreplanen Kunnskapsløftet – Læreplan for grunnskolen og videregående opplæring, Kompetansemål etter 7. årstrinn, heter det at *"Mål for opplæring er at elevens skal kunne gjøre rede for hvilke nasjonale minoriteter som finnes i Norge og kunne beskrive hovedtrekk ved minoritetenes historie og levekår."*

Artikkel 7

Partene skal sikre respekt for den rett enhver person som tilhører en nasjonal minoritet har til fritt til å delta i fredelige forsamlinger, frihet til forening med andre, ytringsfrihet samt tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet.

Endringer i faget Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL-faget)

FNs menneskerettskomité fremmet på grunnlag av klage synspunkter i avgjørelse av 3. november 2004 om at ordningen med delvis fritak i KRL-faget er i strid med artikkel 18 nr. 4 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, som omhandler foreldres frihet til å sørge for sine barns religiøse og moralske oppdragelse. Komiteen uttalte at religionsundervisning og livssynsundervisning i den offentlige skolen ikke vil være i strid med artikkel 18, hvis det er gjort på en nøytral og objektiv måte, men at offentlig undervisning som inkluderer opplæring til en spesiell religion eller tro, vil være i strid med artikkel 18 med mindre det er åpnet for ikke-diskriminerende fritaksmuligheter eller andre alternativer som imøtekommer foreldrenes ønsker. Komiteen konkluderte med at undervisningen i KRL-faget ikke kunne sies å være nøytral eller objektiv, med mindre fritakssystemet faktisk innebar at undervisningen som ble tilbudt disse barna, var nøytral og objektiv.

Regjeringen har tatt FN-komiteens uttalelse til etterretning, og har vedtatt å gjøre de endringer i bestemmelsene om KRL-faget i opplæringsloven, reglene for fritak og i læreplan for faget, som er nødvendig for å imøtekomme komiteens anførsler. Lovgrunnlaget for KRL-faget og endringer i fritaksordningene er vedtatt av Stortinget våren 2005, og ny læreplan i faget fastsettes for bruk fra skoleåret 2005/2006.

Det er lagt til grunn at KRL-faget er et ordinært skolefag på linje med de andre fagene i skolen. Faget skal gi kunnskap om religioner og livssyn, ikke opplæring til en bestemt tro. Faget skal være åpent, bidra til innsikt, respekt og dialog på tvers av tros-

og livssynsgrenser og fremme forståelse og toleranse i religiøse og moralske spørsmål. Hensikten er å få til et samlende skolefag, der elevene så langt som mulig deltar i en felles undervisning. Dette skal gi et vesentlig bidrag til det felles kunnskaps-, kultur- og verdigrunnlaget dagens samfunn bygger på, med innslag fra forskjellige kulturer, religioner og livssyn. Undervisningen skal ikke være forkynnende og gjennomføres med respekt for elevenes livssynsbakgrunn, stimulere til allsidig dannelse og være med på å gi felles kulturelle referanserammer.

Koshermat

Den jødiske minoriteten opplever at tilgangen på koshermat ikke er tilfredsstillende. Problemer i forhold til kylling skyldes forbud mot kosherslakt samt påvisning av salmonella i importerte varer. Når det gjelder andre varer opplever importøren av koshermat regelverket som problematisk og arbeidskrevende.

En tverrdepartemental arbeidsgruppe vil se på utfordringene knyttet til leveranser av koshermat. Arbeidsgruppen vil bli ledet av Kommunal- og regionaldepartementet. Helse- og omsorgsdepartementet og Landsbruks- og matdepartementet vil også delta. Mandatet for arbeidsgruppen er som følger:

”Arbeidsgruppen skal:

- *beskrive mulighetene for å fremskaffe koshermat innenfor eksisterende regelverk*
- *beskrive de delene av nasjonal og internasjonal rett som er relevante for spørsmålet om den jødiske minoriteten tilgang til koshermat*
- *vurdere dagens situasjon og eventuelt komme med forslag til tiltak.*

Arbeidet skal skje i dialog med den jødiske minoritet, representert ved Det Mosaiske Trossamfund i Oslo”

Artikkel 8

Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning og til å opprette religiøse institusjoner, organisasjoner og foreninger.

Se rapportering under artikkel 7 ovenfor.

Artikkel 9

1. *Partene forplikter seg til å anerkjenne at retten til ytringsfrihet for enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, omfatter frihet til å ha meninger og å motta og meddele opplysninger og idéer på minoritetsspråket, uten inngrep av offentlige myndigheter og uten hensyn til grenser. Partene skal innenfor rammen av sitt rettssystem sikre at personer som tilhører en nasjonal minoritet, ikke blir utsatt for diskriminering i sin adgang til mediene.*
2. *Paragraf 1 skal ikke hindre Parter fra å kreve lisensiering av radio- og fjernsynskringkasting eller kinoforetak, uten diskriminering og basert på objektive kriterier.*

3. *Partene skal ikke hindre personer som tilhører nasjonale minoriteter, i å skape og bruke trykte medier. Innenfor de rettslige rammer for radio- og fjernsynskringkasting, skal de så langt som mulig og under hensyn til bestemmelsene i avsnitt 1, sikre at personer som tilhører nasjonale minoriteter, gis mulighet til å skape og bruke sine egne medier.*
4. *Innenfor rammen av sitt rettssystem skal Partene treffe egnede tiltak for å lette adgang til mediene for personer som tilhører nasjonale minoriteter og for å fremme toleranse og gi mulighet for kulturelt mangfold*

Nasjonale minoriteter og mediene

Stortinget vedtok 30. september 2004 en ny § 100 om ytringsfrihet i Grunnloven. Sjettede ledd i bestemmelsen slår fast statens plikt til å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, det såkalte infrastrukturkravet. Mediernes makt og demokratiske rolle gjør mediene til en sentral del av infrastrukturen for ytrings- og informasjonsfrihet. Mediepolitikken er derfor et viktig ledd i myndighetenes oppfølging av dette ansvaret.

Tilgang til mediene, både som informasjonskilder og som ytringskanaler, er en viktig forutsetning for at det offentlige rom skal fungere. «Mediernes tilgjengelighet for allmennheten» er derfor satt opp som et eget mediepolitisk mål, jf. St.prp. nr. 1 (2004-2005) for Kultur- og kirkedepartementet. Ulike ordninger på medieområdet bidrar til å opprettholde et mangfold av ytringskanaler. Det er flere ordninger som er særlig innrettet for å sikre ytringsmulighetene for smale grupper i samfunnet.

Kultur- og kirkedepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet bevilger tilskudd til den kvenske avisen Ruijan Kaiku. Tilskuddet fra Kultur- og kirkedepartementet ble i 2004 hevet fra NOK 350.000 til NOK 600.000, bl.a. med henvisning til at Europarådets rådgivende komité for rammekonvensjonen for nasjonale minoriteter hadde pekt på viktigheten av Ruijan Kaiku som informasjonskilde for den kvenske befolkningen. I tillegg har avisen mottatt et årlig tilskudd fra Kommunal- og regionaldepartementet siden 2003 på NOK 150 000.

Etter en endring vedtatt av generalforsamlingen 14. juni 2004 slår NRKs vedtekter nå fast at ”NRKs samlede riksdekkende programtilbud skal både i radio som fjernsyn i det minste inneholde: ... g) Programmer for nasjonale og språklige minoriteter”.

Artikkel 10

1. *Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til fritt og uhindret å bruke sitt minoritetsspråk privat og offentlig, i tale og skrift.*
2. *I områder som tradisjonelt eller i betydelig antall er bebodd av personer som tilhører nasjonale minoriteter, skal Partene, dersom disse personene anmoder om det og når en slik anmodning svarer til et reelt behov, søke så langt som mulig å legge forholdene til rette for bruk av minoritetsspråket i samkvem mellom disse personene og forvaltningsmyndighetene.*
3. *Partene forplikter seg til å garantere retten for enhver person som tilhører en nasjonal minoritet til straks å bli underrettet på et språk vedkommende*

forstår, om grunnene til at vedkommende er pågrepet og om innholdet i og grunnen til en eventuell siktelse mot ham eller henne, og til å forsvare seg på dette språket, om nødvendig med vederlagsfri bistand av en tolk.

Status for kvensk språk

Europarådets Ministerkomité vedtok i november 2001 en anbefaling der komiteen bad norske myndigheter klargjøre hvorvidt kvensk er en finsk dialekt eller et eget språk. På denne bakgrunn ga Kommunal- og regionaldepartementet og Kultur- og kirke departementet professor Kenneth Hyltenstam ved Universitetet i Stockholm i oppdrag å foreta en utredning om dette. Mandatet for utredningsarbeidet ble fastsatt av de to departementene og lød som følger:

- Utredningen skal diskutere spørsmålet om kvensk er et eget språk eller en finsk dialekt.
- Utredningen skal se på likhetstrekk og /eller ulikheter mellom kvensk og meankieli/tornedalsfinsk.

Utredningen ble avsluttet ved at en ferdig utarbeidet rapport ble overlevert Kommunal- og regionaldepartementet og Kultur- og kirke departementet i oktober 2003. Utredningen følger som vedlegg til denne rapport.

Rapporten ble deretter sendt på høring til berørte organisasjoner og interessegrupper. Med utgangspunkt i flertallets synspunkter og dialogen med det norske Kvenforbundet, besluttet Regjeringen i april 2005 å anerkjenne kvensk som et eget språk under beskyttelse av kapittel II i det Europeiske Charteret for Minoritetsspråk. Språkets status kommer dermed på linje med romani, romanes, lule- og sørsamiske språk.

Regjeringsvedtaket ble formalisert gjennom en Kongelig Resolusjon 24. juni 2005.

Artikkel 11

1. *Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å bruke sitt etternavn (patronymikon) og fornavn på minoritetsspråket, samt rett til offisiell anerkjennelse av dem, på en måte som er fastsatt i deres rettssystem.*
2. *Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å fremvise skilt, inskripsjoner og annen informasjon av privat art som er synlig for allmennheten, på sitt minoritetsspråk.*
3. *I områder som tradisjonelt er bebodd av et betydelig antall personer som tilhører en nasjonal minoritet, skal Partene innenfor rammen av sitt rettssystem, herunder avtaler med andre stater der det er aktuelt, og under hensyn til sine særegne forhold, søke å fremvise tradisjonelle stedsnavn, gatenavn og andre topografiske angivelser beregnet på allmennheten, også på minoritetsspråket når det er tilstrekkelig etterspørsel etter slike angivelser.*

Personnavn

Stortinget vedtok 7. juni 2002 lov om personnavn. Gjennom en generell liberalisering er loven i større grad tilpasset alle minoriteters navneskikk, både nyere innvandringsgrupper, nasjonale minoriteter og samer, som er definert som urfolk.

Etter den nye loven kan man blant annet ikke ta fornavn og etternavn som kan bli til vesentlig ulempe for den som tar det. Samtidig er navn som 200 eller færre personer har som etternavn, beskyttet. Dette betyr at alle som bærer navnet som etternavn må gi samtykke for at man skal kunne ta navnet. Tidligere var grensen 500 personer. Uavhengig av grensen på 200 personer, kan man ta etternavn og mellomnavn helt tilbake til sine tippoldeforeldre. Som etternavn kan man også ta etternavn eller mellomnavn som vedkommende for øvrig har en særlig tilknytning til. I forarbeidene heter det at dersom det er sannsynlig at fornorskningspolitikk var medvirkende til at et navn ikke ble ført videre til den det gjelder, bør vedkommende gis anledning til å gå noe lenger tilbake i slekten enn til tippolderforeldrene for å hente navnet. For ordens skyld kan det også nevnes at dersom man ønsker et etternavn som ingen andre har, kan man innen visse begrensninger ta dette som et nytt etternavn. Den som vil ta, endre eller sløyfe navn, må gi melding om det til folkeregisteret, som avgjør om meldingen skal godtas.

Stedsnavn

Med hjemmel i kommuneloven § 3 nr. 3 vedtok regjeringen 6. juni 2003 å innføre tre likestilte navneformer for Porsanger kommune: Porsanger (norsk), Porsáŋgu (samisk) og Porsanki (kvensk/finsk). Vedtaket er gjort etter initiativ frå Porsanger kommune, og ble satt i kraft 1. januar 2004.

Ot.prp. nr. 42 (2004-2005) Om lov om endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn m.m. ble vedtatt i Stortinget 12. april 2005. Loven har ikke trådt i kraft, noe som først vil skje når forslag til endring av forskriften til loven er klar.

Endringsloven inneholder en ny formålsparagraf (§ 1) hvor det blant annet kommer klart frem at loven skal sikre hensynet til samiske og kvenske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjoner.

Det følger videre av lovens § 9 at fastsatte stedsnavn skal brukes på eget tiltak av de som omfattes av loven (hovedsakelig gjelder dette offentlig myndighet på sentralt, regionalt og lokalt plan). Videre bestemmer § 9 at samiske og kvenske stedsnavn skal brukes av det offentlige parallelt med eventuelt norsk stedsnavn, dersom det samiske eller kvenske stedsnavnet brukes av folk som bor fast på stedet eller har næringsmessig tilknytning til det (flyttsamer).

Artikkel 12

- 1. Partene skal, der det er aktuelt, treffe tiltak på utdannings- og forskningsområdet for å fremme kunnskap om så vel sine nasjonale minoriteters som majoritetens kultur, historie, språk og religion.*
- 2. I denne forbindelse, skal Partene blant annet sørge for tilfredsstillende muligheter for læreropplæring og tilgang til lærebøker, samt lette kontakten mellom elever og lærere fra ulike samfunn.*

3. *Partene forplikter seg til å fremme like muligheter for tilgang til utdanning på alle nivåer for personer som tilhører nasjonale minoriteter.*

Læreplaner

Som en del av Kunnskapsløftet, den kommende reformen i grunnsopplæringen basert på St. meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*, skal det utarbeides nye læreplaner i alle fag. Departementet vil sørge for at generell informasjon om nasjonale minoriteter inkluderes i relevante læreplaner.

Finsk/kvensk

Opplæring i finsk som andrespråk for elever med kvensk-finsk bakgrunn har hatt en jevn vekst de siste ti år. Antallet elever som får opplæring i finsk i Nord-Troms og Finnmark har nå over noen år stabilisert seg på omkring 1100 elever. I forsøksperioden i første halvdel av 90-tallet var det ca. 40 elever. Det har vært brukt betydelige ressurser på utvikling av læremidler i faget, og departementet er opptatt av å sikre en videre positiv utvikling for faget.

Regjeringen har anerkjent kvensk som eget språk, med beskyttelse etter kapittel II i Europarådets minoritetsspråkspakt. I den grad det blir etterspørsel av undervisning i kvensk, vil dette kunne finne sted innenfor opplæringen i finsk som andrespråk slik læreplanen av 1997 åpner for, og som det allerede gjøres på flere skoler i dag. Utdannings- og forskningsdepartementet vil stille midler til disposisjon for å bidra til en positiv utvikling av kvensk språk.

Universitetet i Tromsø har under utvikling et undervisningsopplegg i kvensk med tanke på oppstart våren 2006.

Rom og romanifolket/taterne

På bakgrunn av dialog med romgruppen og Oslo kommune, vil Kommunal- og regionaldepartementet i 2005 etablere en møteplass for kvinner og barn fra romgruppen. Hensikten med prosjektet er at det på sikt skal bidra til et bedre tilpasset skoletilbud og en større skolemotivasjon gjennom dialog med romgruppen. På bakgrunn av de erfaringer som gjøres gjennom prosjektet vil Utdannings- og forskningsdepartementet vurdere ytterligere tiltak i skolen overfor denne gruppen.

Romanifolket ved Romanifolkets Landsforening, nå Taternes Landsforening har selv tatt initiativet overfor Dronning Mauds Minne høyskole for å sette i gang prosjektet "Romani - fra barn til voksen". Målet med prosjektet er å kartlegge og finne løsninger for vanskelighetene for romanibarn i skole og barnehage. Prosjektet startet opp i 2004 og skal gå over tre år. Prosjektet mottar statsstøtte. Utdannings- og forskningsdepartementet har delegert ansvaret for oppfølging av prosjektet til Utdanningsdirektoratet.

Forskning

Det vises til omtale av Norges Forskningsråd vedr. romanifolket og omtale av Universitetsbiblioteket og undervisningsopplegg ved Universitetet i Tromsø vedrørende kvensk språk.

Ved Universitetet i Tromsø foregår utstrakt forskningsaktivitet vedrørende kvensk språk. Det er i løpet av de siste årene avlagt tre doktorgrader, to innenfor språkvitenskap og en innenfor litteraturvitenskap. To doktoravhandlinger i språk er under arbeid. Det er også masterstudenter som skriver oppgaver relatert til kvensk.

Norges forskningsråd har satt av NOK 5 mill over en femårsperiode (2003-2007) til prosjektet "Kvener og skogfinner i fortid og nåtid".⁶

Ved Fagenhet for nyere kulturhistorie, Tromsø Museum, er det opprettet et Kvenarkiv som har tett kontakt med pågående forskningsprosjekter ved Universitetet i Tromsø og liknende institusjoner. Arkivet utvides primært med materiale fra forskningsprosjekter innen kvensk språk, litteratur og kultur. Tromsø Museum samarbeider med Universitetet i Tromsø om et forskningsprosjekt ommaterialisering av kvensk kultur der forskningsmaterialet også tilfaller Kvenarkivet.

St. meld. nr. 20 (2004- 2005) *Vilje til forskning* viser imidlertid til at Norge per i dag ikke har tilstrekkelig datagrunnlag til å kunne følge opp rammekonvensjonens forpliktelser når det gjelder alle de nasjonale minoritetene. Så langt er det heller ikke utviklet strategier for forskning om nasjonale minoriteter ettersom rammekonvensjonen trådte i kraft, etter at forrige stortingsmelding om forskning ble lagt fram.

Bortsett fra den aktiviteten som foregår ved Universitetet i Tromsø har de mest presserende forskningsbehovene har vært løst ad hoc, i dialog med representantene for de nasjonale minoriteter. Dette har blant annet skjedd gjennom oppdrag til Norges forskningsråd, eller ved oppdrag direkte fra ulike departementer til forskere. Det er behov for å vite mer om hva slags datagrunnlag som bør utvikles, hva omfanget bør være, hvor forskningen bør forankres og hvordan de nasjonale minoriteter kan trekkes med i arbeidet. Ut fra disse behov, og som ledd i oppfølgingen av rammekonvensjonen, vil regjeringen utvikle en plan for forskning på nasjonale minoriteter. Arbeidet med planen vil skje i samarbeid med representanter for de nasjonale minoritetene.

Lærerutdanning og lærebøker

Når det gjelder tilgang på kvalifiserte lærere til finskundervisningen er denne ennå ikke tilfredsstillende. I 2002 inngikk Norge et grensesamarbeid med Finland kalt *Grenseløst i nord*. Utdanning er et av flere områder som det samarbeides om, og departementet vil gjennom dette samarbeidet se på mulighetene for å rekruttere finsktalende lærere til norske skoler. Samarbeidet omfatter også satsning på språkopplæring.

I Norges forrige rapport ble det vist til at skulle igangsettes et utviklingsarbeid av et elektronisk læreverk på videregående nivå. Dette arbeidet er nå igangsatt.

Det er primært i tilknytning til rom, og i noen grad romanifolket/taterne, at norske myndigheter opplever problemer knyttet til at elever ikke får en tilfredsstillende skolegang. Utdannings- og forskningsdepartementet har gitt Utdanningsdirektoratet i

---

⁶ Informasjon om prosjektet: <http://uit.no/humfak/finsk/2>

oppdrag å gjennom dialog med gruppene selv, finne frem til egnede tiltak som kan føre til en bedre tilpasset opplæring for gruppene. Bruk av IKT og skolestøttet kontaktnett er drøftet med romani, og direktoratet vil i 2005 ha nærmere drøftinger med gruppen om dette. Direktoratet vil også forsøke å få i gang tilsvarende dialog med rom. Videre vil det bli vurdert å søke samarbeid med Sverige for å se hvordan de har løst utfordringer knyttet til disse to gruppene.

Barnehager

I ny lov om barnehager, (barnehageloven), av 17. juni 2005 nr. 64, § 26, første ledd, lovfestes barnehagens innhold. I § 2, tredje ledd heter det at: ”Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling”. Videre heter det i § 2, fjerde ledd: ”Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, etnisk og kulturell bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.” Loven trer i kraft 1. januar 2006. Endringene i barnehageloven vil blant annet tydeliggjøre barnehageeieres ansvar for å tilpasse barnehagetilbudet til språk og kultur hos samiske barn og hos barn fra nasjonale minoriteter.

Kommunal- og regionaldepartementet, Utdanningsdirektoratet og Barne- og familiedepartementet gir støtte til prosjektet ”Romani fra barn til voksen” i regi av Dronnings Mauds Minne høyskolen. Prosjektet ses som et viktig tiltak for å synliggjøre romanikulturen i barnehager og skoler.

Artikkel 13

1. *Innenfor rammen av sitt utdanningssystem skal Partene anerkjenne at personer som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å opprette og drive sine egne private utdannings- og opplæringsinstitusjoner.*
2. *Utøvelsen av denne rettigheten skal ikke medføre noen økonomisk forpliktelse for Partene.*

Departementet har ikke mottatt noen henvendelser fra personer fra nasjonale minoriteter som ønsker å opprette eller drive private utdannings- og opplæringsinstitusjoner.

Artikkel 14

1. *Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å lære sitt minoritetsspråk.*
2. *I områder som tradisjonelt eller i betydelig antall er bebodd av personer som tilhører nasjonale minoriteter, skal Partene, dersom det er tilstrekkelig etterspørsel, så langt som mulig og innenfor rammen av sitt utdanningssystem, søke å sikre at personer som tilhører disse minoritetene, har tilfredsstillende muligheter for å lære minoritetsspråket eller motta undervisning på dette språket.*
3. *Paragraf 2 i denne artikkel skal gjennomføres uten at læring av eller undervisning på det offisielle språket derved berøres.*

Minoritetsspråklige elever i grunnskolen

I Norges forrige rapport vises det til rettighetene til særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter, jf. opplæringslovens § 2-8. Disse rettighetene ble endret høsten 2004. Endringene består i at særskilt opplæring i norsk blir det fremste virkemiddel for minoritetsspråklige elever i grunnskolen. Bestemmelsen slår fast at elever med et annet morsmål enn norsk og samisk har rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelige ferdigheter i norsk, til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Elever som kommer til landet og ikke kan norsk, og andre elever som har så dårlige norskerferdigheter at de ikke kan følge undervisningen når denne blir gitt på norsk, vil i tillegg ha rett til morsmålsopplæring, tospråklige fagopplæring eller begge deler i en overgangsperiode.

Språkopplæring for romanifolket/taterne

Representanter for romanifolket/taterne har etterlyst tilbud om opplæring i deres språk i skolen. Da det ikke finnes læremidler for språket, og det er uvisst om og eventuelt i hvilken grad det finnes språkbærere som kunne bidra i en så krevende prosess som utvikling av læremidler er, har ikke Utdannings- og forskningsdepartementet tatt ytterligere initiativ i så måte.

Undervisning i kvensk

Utdannings- og forskningsdepartementet har mottatt søknad fra Kvæntunet - Norsk senter for kvensk språk og kultur, om støtte til å midler til undervisning i kvensk. Utdannings- og forskningsdepartementet vil stille midler til disposisjon for å bidra til en positiv utvikling av kvensk språk, og denne søknaden vil bli behandlet på linje med andre søknader innen området. Det vises til øvrig omtale av opplæring i kvensk/finsk for elever med kvensk/finsk bakgrunn, jf. omtale under Artikkel 12 ovenfor.

Artikkel 15

Partene skal skape de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, sikres effektiv deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender, særlig de som berører dem.

Innenfor Kommunal- og regionaldepartementets tilskuddsordning til nasjonale minoriteters har de siste par årene organisasjonsstøtte vært prioritert. Dett er gjort for å sette minoritetene bedre i stand til å artikulere sine behov og krav. Kommunal- og regionaldepartementet har gitt tilbud om kursing i søknadsskriving, og har hatt bilaterale møter med hver enkelt forening i forbindelse med behandling av søknadene. Kommunal- og regionaldepartementet har også bistått organisasjonene i å orientere seg i forhold til andre tilskuddsordninger. Flere av organisasjonene har på denne måten blitt styrket i sin rolle som samhandlingspartner i kontakten med myndighetene. Deltakelse fra myndighetene på årsmøtene til organisasjonene fungerer også som et bindeledd, men forutsetter en tilstrekkelig tillit til myndighetene fra minoritetenes side. Tillitskapende virksomhet har derfor vært prioritert og vil bli videreført.

Dialogen er også blitt styrket gjennom Kontaktforumet mellom nasjonale minoriteter og myndighetene. Forrige møte i Kontaktforum ble holdt 16. desember 2004. Temaet var språk og kultur. Møtene i Kontaktforum ledes av statssekretæren for samer og

nasjonale minoriteter. Pga temaet på møtet 16. desember 2004 deltok også en statssekretær fra Kultur- og kirke departementet.

I tillegg til møtene i Kontaktforumet har både Kommunal- og regionaldepartementet som samordnende departement og de enkelte øvrige fagdepartementene et eget ansvar for å føre dialog med og trekke de nasjonale minoriteter inne i arbeidet med saker som angår dem. Dette prinsippet skal også gjelde for regionale og lokale myndigheter. Dette praktiserer forskjellig og det er fortsatt behov for å gjøre både sentrale og lokale myndigheter oppmerksom på dette ansvaret. Det har i flere tilfeller vært Kommunal- og regionaldepartementet som har formidlet kontakten mellom de nasjonale minoritetene og de aktuelle myndighetene etter anmodning fra de nasjonale minoritetene. Etter hvert har fagmyndighetene selv overtatt den direkte kontakten med de nasjonale minoritetene. Et eksempel på dette er utdanningsfeltet.

Utdannings- og forskningsdepartementet har delegert til Utdanningsdirektoratet å gjennomføre dialog med rom og romani for å se særskilt på hvordan en kan legge til rette for et tilpasset opplæringstilbud for gruppene. Direktoratet har startet dialogen i forbindelse med prosjektet "Romani- fra barn til voksen" der representantene for Romanifolkets Landsforening, nå Taternes Landsforening, har vært sentrale.

Flere organisasjoner mener at departementene i enda større grad bør trekke inn og legge til rette for at de nasjonale minoritetene skal kunne delta i politikktutviklingen, ref. omtale under Artikkel 5, Museum og kulturminnevern og under spørsmål 4 fra Rådgivende komité.

Det kan til tider være uklart hvem som er å regne som representativ for de ulike gruppene. Særlig blant romanifolket er det et mangfold av organisasjoner, og det har vært diskusjon om representativitet i forhold til myndighetene. Kommunal- og regionaldepartementet har slått fast at kontakten mellom de sentrale styresmaktene og de ulike gruppene og organisasjonene må bygge på demokratiprinsippet, jf. *St.meld. nr. 15 (2000–2001) Nasjonale minoriteter i Noreg og St.meld. nr. 27 (1996–97) Om statens forhold til frivillige organisasjoner*. På den bakgrunn har Kommunal- og regionaldepartementet utviklet kriterier for hvilke organisasjoner sentrale myndigheter skal samhandle med i ulike sammenhenger. I den formaliserte kontakten med nasjonale minoriteter vil departementet primært samarbeide med organisasjoner som kan dokumentere/sannsynliggjøre medlemsmasse og at styret er valgt ut fra demokratiske prinsipper. Disse organisasjonene deltar i Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene. Samtidig har Kommunal- og regionaldepartementet som prinsipp å ha bilaterale møter med alle som ønsker det, uavhengig av organisasjonsform.

Merknader fra Rådgivende komité

Rådgivende komité oppfordrer myndighetene til å overvåke om de rettslige kravene til handel med brukte varer, som nå omfatter faste utsalgssteder, og krav til fagbrev i visse yrker har negativ innvirkning på gjennomføringen av artikkel 15 når det gjelder rom og romanifolket.

Kommunal- og regionaldepartementet har foreløpig ikke funnet gode løsninger på denne utfordringen, men vil nå følge dette opp i dialog med gruppene og med Arbeids- og sosialdepartementet og vurdere disse kravene i forhold til

gjennomføringen av Rammekonvensjonen og i forhold til prinsippene i Ministerkomiteens anbefaling (2001)17 om forbedring av den økonomiske og sysselsettingsmessige situasjonen for rom og romanifolket i Europa.

Artikkel 18

1. *Partene skal, der det er nødvendig, søke å inngå bilaterale og multilaterale avtaler med andre stater, særlig nabostater, for å sikre beskyttelsen av personer som tilhører de berørte nasjonale minoriteter.*
2. *Der det er relevant, skal Partene treffe tiltak for å oppmuntre til samarbeid over grensene.*

Nordisk arbeidsgruppe for nasjonale minoriteter ble opprettet i Oslo i 2004. I arbeidsgruppen inngår foreløpig Sverige, Finland og Norge. Andre møte ble holdt i Stockholm i april 2005. Arbeidsgruppen består av representanter for de departementene i de respektive landene som har ansvar for rapportering på Rammekonvensjonen og Europarådets Charter for regions- og minoritetesspråk. Arbeidsgruppen møtes etter behov og har så langt holdt møter en gang i året. Arbeidsgruppens formål er erfaringsutveksling om politikk, tiltak og ”good practises”. Arbeidsgruppen har også til hensikt å bistå de nasjonale minoritetene i landene i å utvikle bedre nordiske nettverk.

Kontakten mellom de nasjonale minoritetene i de nordiske landene har lang tradisjon også før de formelt fikk denne status i 1999. Representanter for de nasjonale minoriteter i Norge ønsker større muligheter for kontakt gjennom økt økonomisk støtte. Kommunal- og regionaldepartementet er i dialog med Utenriksdepartementet om mulighetene for økt økonomisk støtte til økt kontakt over landegrensene både i og utenfor de nordiske landene.

DEL III

Spørsmål fra Den rådgivende komité

Spørsmål 1

Er det planer om å utvide Menneskerettighetsloven av 21. mai 1999 med en referanse til Rammekonvensjonen?

Svar: Det foreligger ikke slike planer.

Spørsmål 2

Gi oppdatert informasjon om Stortingets arbeid med å slutføre det juridiske rammeveket mot diskriminering.

Svar: Det er gjennomført en rekke endringer for å bedre det juridiske rammeverket mot diskriminering: Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. ble vedtatt våren 2005 Diskrimineringsombudsloven ble vedtatt våren 2005.

Loven legger grunnlaget for å etablere et nytt Likestillings- og diskrimineringsombud og en Likestillings- og diskrimineringsnemnd etter mønster fra dagens apparat for kjønnslikestilling. Dagens Likestillingsombud, Likestillingssenteret og Senter mot etnisk diskriminering vil inngå i det nye ombudt. Det vises eller til nærmere omtale under Del II, punkt B. Gjennomføring av rammekonvensjonen artikkel for artikkel, Artikkel 4.

Spørsmål 3

Beskriv og kommenter den siste utvikling angående statsstøtte til utgivelse av den kvenske avisen.

Svar: Kultur- og kirkedepartementet hevet tilskuddet til den kvenske avisen Ruijan Kaiku i 2004 hevet fra NOK 350 000 til NOK 600 000. I tillegg har Kommunal- og regionaldepartementet siden 2003 årlig bevilget en støtte på NOK 150 000.

Spørsmål 4

Beskriv statens nye politikk vedrørende museer og forklar konsekvensene for Skogfinsk museum.

Svar:

Spørsmålet om hvordan en kan sikre vern og videreutvikling av den skogfinske kulturarven vurderes i forbindelse med arbeidet med den landsomfattende museumsreformen, jf. St.meld. nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* og Inst. S. nr. 46 (2000-2001). I samarbeid med aktuelle fylkeskommuner, kommuner og museer foretar Kultur- og kirkedepartementets fagorgan Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling) en gjennomgang av museumsstrukturen i hele landet med sikte på en konsolidering av sektoren. Hovedprinsippene i reformen er en konsolidering av sektoren i færre, men økonomisk og administrativt sterkere regionale museumsenheter, som kan gå inn i nasjonale nettverk.

Nye museer med statstilskudd må i henhold til den statlige museumspolitikken etableres som avdelinger ved en av de konsoliderte regionale museumsinstitusjonene. Dette prinsippet har vært framholdt også ved etablering av museer som dokumenterer minoritetshistorie, som for eksempel romaniavdelingen ved Glomdalsmuseet. For å synliggjøre kulturelt mangfold og den flerkulturelle dimensjonen har det vært et viktig kulturpolitisk mål å integrere dokumentasjon av minoritetskultur i nasjonale kulturinstitusjoner.

Det har i mange år vært arbeidet for å få etablert et museum for dokumentasjon av skogfinsk kultur. Hedmark fylkeskommune har vurdert saken i forbindelse med arbeidet med museumsreformen i fylket. En arbeidsgruppe bestående av representanter for bl.a. fylkeskommunen og det skogfinske miljøet, la i 2001 fram en rapport om saken. Rapporten konkluderte med at et norsk skogfinsk museum bør etableres uavhengig av det konsoliderte museumslandskapet i fylket. Kultur- og kirkedepartementet sendte saken over til ABM-utvikling for vurdering. Ut fra en museumsfaglig vurdering frarådet ABM-utvikling etablering av et skogfinsk museum uavhengig av det konsoliderte museumslandskapet i fylket. Det har for øvrig ikke vært aktuelt for Kultur- og kirkedepartementet å støtte etablering av nye, uavhengige museer under arbeidet med konsolidering av museumssektoren. Museer som har

valgt å stå utenfor museumsreformen har heller ikke blitt tilgodesett med økte midler over statsbudsjettet.

Flertallet i Stortingets familie-, kultur- og administrasjonskomité uttalte i Budsjettinnstilling S. nr. 2 (2003-2004) at de ville avvente hvordan staten skal følge opp sitt ansvar overfor skogfinnene som en nasjonal minoritet til arbeidet med konsolidering av museumssektoren i Hedmark er slutført. Komiteen skriver følgende: *”Hensikten med dette er å se om en finner en løsning for skogfinnene innenfor en av de konsoliderte museumsenhetene i fylket. Finnes ikke en slik løsning, må staten sammen med Hedmark fylkeskommune og de skogfinske miljøene se på andre løsninger.”*

Arbeidet med konsolidering av museumssektoren i Hedmark er ennå ikke slutført. Kultur- og kirkedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og ABM-utvikling hadde høsten 2004 flere møter med representanter for lokale og regionale myndigheter i Hedmark og det skogfinske miljøet for å drøfte ulike muligheter for å sikre vern av den skogfinske kulturarven. Foreløpig har en ikke kommet fram til en løsning for etablering av et skogfinsk museum innenfor en av de konsoliderte museumsenhetene i fylket. Det vil bli arbeidet videre for å finne en løsning som tilfredsstillende både museumsfaglige og minoritetspolitiske hensyn, jfr. omtale under Artikkel 5 Museer og kulturminnevern.

Spørsmål 5

Gi oppdatert informasjon om arbeidet i de nylig etablerte Kontaktforum for minoriteter

Svar:

I Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene møter de organisasjoner blant nasjonale minoriteter som oppfyller kriteriene for å få tildelt økonomisk støtte som organisasjon, dvs. at organisasjonen er demokratisk oppbygd, at den har vedtekter og et valgt styre. Hver organisasjon møter med to representanter. Inntil siste møte i Kontaktforumet i desember 2004 hadde rom ingen nasjonal organisasjon. Representant i Norge for International Romani Union ble derfor invitert. I februar 2005 ble det opprettet to nasjonale romorganisasjoner Norsk rombefolkning og Den norske romforening. Dersom disse oppfyller kriteriene vil de bli invitert til møtene i Kontaktforum. Fra myndighetene møter de departementene som deltar i det interdepartementale samordningsutvalget for nasjonale minoriteter. Andre departementer inviteres etter behov. Kontaktforum ledes av Kommunal- og regionaldepartementets statssekretær for nasjonale minoriteter.

Kontaktforum benyttes til formidling av informasjon fra myndighetene og som et dialogforum for å utvikle gode løsninger på gjennomføringen av rammekonvensjonen. Eksempler på temaer er museums- og mediesituasjonen, spørsmålet om i forhold til effektiv deltakelse, spørsmålet om representativitet og tilskuddsordningen til organisasjoner og prosjekter.

Kontaktforum har også blitt benyttet for å informere om rammekonvensjonen og arbeidet med gjennomføringen av rammekonvensjonen. Merknadene fra Europarådet har vært presentert. Kontaktforumets medlemmer har også vært invitert til oppfølgingsmøte i Oslo med Den rådgivende komité. Utkast til Norges andre rapport

om gjennomføringen av rammekonvensjonen har vært sendt organisasjonene i kontaktforum til høring.

Organisasjonene kan benytte det organisasjonstilskuddet de får fra Kommunal- og regionaldepartementet til å dekke omkostninger ved deltakelse på møter i Kontaktforum.

Spørsmål 6

Gi oppdatert informasjon om tiltak, inkludert Kommunal- og regionaldepartementet, for å lage erstatningsordninger til romkvinner som har vært offer for tidligere tvangssterilisering

Svar:

Regjeringen er ikke kjent med at romkvinner har vært utsatt for tvangssterilisering. Svaret på spørsmålet gjelder derfor romanifolket/tatere

I august 2003 presenterte en arbeidsgruppe nedsatt av Kommunal- og regionaldepartementet rapporten "*Erstatning til tvangssteriliserte romanifolk/tatere*", Kommunal- og regionaldepartementet, H-26/03. Rapporten følger vedlagt.

Rapporten foreslår at Stortingets Billighetserstatningsordning benyttes, men med en lemping på beviskravene slik at ordningen blir letter tilgjengelig for tvangssteriliserte romanifolk/tatere. Representanter for romanifolket/tatere ble trukket inn i arbeidet med rapporten.

Rapporten om tvangssterilisering inngikk som bakgrunnsmateriale i rapporten "*Erstatningskrav fra ulike grupper i samfunnet*" som ble lagt fram i desember 2003 av en arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet. På bakgrunn av denne rapporten la Regjeringen fram *St.meld. 44 (2003-2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener*. Tvangssteriliserte romanifolk/tatere er også omfattet av de forslag til ordninger som beskrives i stortingsmeldingen. Stortinget sluttet seg til forslagene i stortingsmeldingen da den ble behandlet våren 2005. Det vises til egen omtale av meldingen og forslagene i Del II. B Gjennomføring av Rammekonvensjonen artikkel for artikkel, Artikkel 4, punkt Erstatning.

Spørsmål 7

Gi oppdatert informasjon om Stortingets arbeid med Finnmarksloven og kommenter gjennomføringen av loven i forhold til individuelle rettigheter.

Svar:

Det vises til omtale under Del II, punkt A, underpunkt Styrking av samisk kultur og identitet – Finnmarksloven og prosedyrer for konsultasjoner

Vedlegg

1. *Resolusjon Res CMN(2003)6 om Norges gjennomføringen av Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter.* Europarådet, Ministerkomiteen.
<http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/nasjonale/europa/bn.html>
2. Rådgivende komité for Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter ”*Retningslinjer for statenes rapport om andre gjennomføringscyklus i henhold til artikkel 25, punkt 1 i Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter*” ACFC/INF(2003)001. Engelsk tekst
http://www.coe.int/T/e/human_rights/Minorities/2._FRAMEWORK_CONVENTION_%28MONITORING%29/2._Monitoring_mechanism/2._Outlines_for_state_reports/2._Second_cycle/default.asp#TopOfPage
3. *Rapport for perioden til og med 31. mai 2003 i henhold til Den internasjonale arbeidsorganisasjons grunnlov artikkel 22 fra den norske regjering om tiltak iverksatt for å gjennomføre bestemmelsene i ILO konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk. Oktober 2003.* Engelsk tekst
<http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/same/publikasjoner/internasjonale/bn.html>
4. Rundskriv H-26/04 *Statsbudsjettet 2005, Kap 526, Post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter.*
<http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/nasjonale/tilskudd/bn.html>
5. Oversikt over tilskudd til nasjonale minoriteter over Statsbudsjettet 2005, Kap 526, Post 70.
<http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/nasjonale/tilskudd/016091-990213/dok-bn.html>
6. Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven).
<http://www.lovdatab.no/all/nl-20050603-033.html>
7. Lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven).
<http://www.lovdatab.no/all/nl-20050610-040.html>
8. Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006)
<http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/integrering/p30007441/bn.html>
9. St. meld. nr. 44 (2003-2004) *Erstatningsordninger for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningskadelidende samer og kvener.*
<http://www.dep.no/krd/norsk/nasjonale/publikasjoner/index-b-n-a.html>

10. *Kvensk – språk eller dialekt?* Kenneth Hyltenstam og Tommaso Milani, Centrum för tvåspråkighetsforskning. Rapport avgitt til Kultur- og kirke departementet og Kommunal- og regionaldepartementet oktober 2003. http://odin.dep.no/kkd/norsk/dok/andre_dok/rapporter/043041-220005/dok-bn.html

11. Lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven). <http://lovdata.no/all/hl-20050617-085.html>

12. *Erstatning til tvangssteriliserte romanifolk/tatere* Rapport avlevert til Kommunal- og regionaldepartementet august 2003. http://odin.dep.no/filarkiv/250031/ferdig_rapport_tvangsster_31_08_03.pdf

